

EGYETEMI HALLGATÓK ETIKAI ATTITÚDJEI A CSALÁSSAL KAPCSOLATBAN

STUDENT'S ETHICAL ATTITUDES IN CONNECTIONS WITH CHEATING

BARIZSNÉ HADHÁZI EDIT egyetemi adjunktus
Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar
KISS ZSUZSANNA tanársegéd
Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar

Abstract

The moral, ethical conduct still had an important role in the society and the economy, our days this topic got into the focus of the interest again however. Theoretical studies and empirical researches are trying to uncover the ethical behavior of organizations, employers and employees too. Reading between studies met we the new theme of research that examines the students' ethical behavior and the cheating habits too. International researches reveal that the unethical students' behavior leads to the unethical behavior at the workplace.

In this research we examine the students of the Faculty of Economics and Business at the University of Debrecen. We would like to reveal which situations are judged as cheating and which are not, and how serious are a given action according to our respondents. After our analysis we have information about ethical attitudes of our students.

1. Bevezető

A csalás a diákélet mindennapi velejárója, tudjuk ezt, mint volt diák, és sokan közülünk, mint tanár egyaránt. A katedrán állva azonban egyre jobban érdekelt bennünket, hogy miért is csálnak a hallgatók igen gyakran, kiegészítve, pótolva vagy helyettesítve a tanulást. Foglalkoztatott ez különösen, mióta üzleti etika tárgyat oktatunk, s látjuk, hogy a diákok értékrendje és ezzel együtt a csaláshoz viszonyuló attitűdje is jelentős változásokon mennek át.

A fenti indíttatásból kezdtük keresni a téma szakirodalmi alapjait és egyre inkább megfogalmazódott bennünk, hogy érdemes lenne ezt a saját hallgatóink tekintetében is felmérni. A nemzetközi szakirodalomban mindössze nagyjából 60 éves múltra tekint vissza azon tanulmányok köre, amelyekben hasonló empirikus felmérésekről olvashatunk, ezekről nyújt rövid áttekintést a következő fejezet. Ezt követően bemutatjuk azt a felmérést is, melynek alapján saját kutatásunk készült, s végül ez utóbbi eredményeit tárjuk az olvasó elé.

2. A téma irodalmi áttekintése

Az egyetemi hallgatók körében elkövetett csalásokkal kapcsolatban leggyakrabban olvasott szerző McCabe, aki az 1960-as években kezdte meg kutatásait e területen. Munkája során két irányból közelítette meg a témát, egyik oldalról a hallgatók csalással kapcsolatos

magatartásformáit vizsgálta, másik oldalról pedig az ezt befolyásoló tényezőket (McCabe, Trevino 1993 és McCabe, Trevino 1996). A csalás formáit tekintve például megállapítják, hogy 1963-hoz képest 26%-kal nőtt azon hallgatók aránya, akik vizsgán mások dolgozatáról lesnek és ennél még magasabb mértékben, 38%-kal nőtt azok „részvételi aránya”, akik csoportmunkában készítenek el egy beadandó dolgozatot annak ellenére, hogy a tanár egyéni munkát kért (McCabe, Trevino 1996). A csalást befolyásoló tényezők közül kutatásaik során kiemelik a csoporttársak és a csoportnormák szerepét: ha a társak megengedőek, valamint ha szemtanúja vagyok mások csalásának, akkor növekszik a csalásban való részvétel, megállapítják továbbá, hogy a súlyos büntetéssel való fenyegetés hatása kétszer kisebb, mint a kortársak viselkedésének befolyásoló ereje (McCabe, Trevino 1993). Egy másik, demográfiai befolyásoló tényező lehet a hallgató neme: az Amerikai Egyesült Államokban például a vizsgált harminc év alatt 7%-kal nőtt a nők csalási rátája, ezzel kapcsolatban viszont maguk a kutatók is megjegyzik, hogy erre hatással lehetett a nők oktatásban való részvételének növekedése is, illetve az, hogy a férfiakkal folytatott versenyben kényszerülnek rá az etikátlan magatartásra (McCabe, Bowers 1996).

A nemzetközi szakirodalomban egy másik irányvonalat képviselnek azok a kutatások, amelyek azt vizsgálják, hogy a hallgatók milyen munkahelyi szituációkat ítélik etikátlanoknak és milyen mértékben. Ezen elemzések köréből Ludlum és társai munkásságát emelném ki, akik elsőként 2009-ben Oroszországban indítottak kutatást arra vonatkozóan, hogy az egyetemi hallgatók mit gondolnak a korrupcióról, annak okairól, milyen mértékű a személyes érintettségük (Ludlum, Moskaloinov 2009). Tanulmányukban megállapítják, hogy a diákok viszonylag jól átlátják a korrupció okait (alacsony szintű jogi kultúra, állami intézmények nem hatékony működési mechanizmusai, bürokraták kapzsisága). Azonban a várthoz képest alacsonyabb lett a személyes érintettségük, mindössze 8%-uk nyilatkozta, hogy rendszeresen, és 37,47%-uk, hogy ritkán ad pénzt olyan személynek, aki segíteni tud problémája megoldásában, 46%-uk viszont soha nem tesz ilyet (Ludlum, Moskaloinov 2009). A szerzők ezeket a mutatókat azzal magyarázták, hogy a hallgatók még kevésbé vesznek részt az üzleti életben, s így etikusabbak, mint az üzleti élet szereplői.

Ludlum kutatásait 2009 őszén öt amerikai campuson is elvégezte, 2015-ben pedig megismételte, igaz, már csak három campusra kiterjedően. Ezen empirikus felmérések során a hallgatóknak 20 munkahelyi szituációt kellett egy ötfokozatú Likert-skálán megítélni aszerint, hogy mennyire tartják etikusnak. A diákok négyet ítélték különösen etikátlanoknak: megvádolni egy ártatlan kollégát azzal, amivel minket vádolnak; nyilvánosságra hozni a titkos információkat; valaki más munkájáért learatni a babérokat és jelentést hamisítani, ezekre az átlagérték nagyobb lett, mint négy (Ludlum, Xu, Ramachandran, Teeman 2015).

A hazai szakirodalomban mindezidáig csupán két szerző munkáiban találkoztunk a diákok csalási szokásaira vonatkozó elemzésekkel.

Egyikük Fülöp Márta, aki a versengő magatartással kapcsolatban elemzi az etikus viselkedést (Fülöp 2008). Tanulmányában megállapítja, hogy a magyar diákok többet csalnak, mint külföldi társaik, ugyanakkor két érdekes tényre is felhívja a figyelmet, egyrészt, hogy a magyar iskolákban csak az oktató által észrevett csalást kezeljük, másrészt pedig, hogy amennyiben egy diák jelzi a csalást a tanárnak, akkor gyakori reakció a pedagógus részéről a „foglalkozz a magad dolgával” típusú válasz (Fülöp 2008). Véleményünk szerint ez utóbbi megnyilvánulás is jelzi, hogy igen komoly szerepe van a társadalmi kultúrának, az abban megfogalmazódott értékeknek abban, hogy egyáltalán bekövetkezik-e a csalás, felfedjük-e azt, ha látjuk, és hogyan értékeljük, ítéljük meg.

Másik hazai szerző ebben a témában Orosz Gábor, aki 2011-ben megjelent tanulmányában leírja, hogy a diákok többsége elfogadhatónak tartja a lesést, rendszeresen szokott

lesni számonkéréseken, illetve hagyja, hogy mások lessenek a dolgozatáról, holott kétharmaduk tisztában van azzal, hogy ilyen esetekben csalásról van szó (Orosz, Farkas 2011).

A fenti irodalmak áttekintése után térjünk át azon kutatás bemutatására, amelyen saját felmérésünk is épült. A módszertani áttekintés után megismertetjük az olvasót kutatási eredményeinkkel, melyek érdekesek lehetnek valamennyi felsőoktatásban dolgozó oktató számára.

3. Kutatásunk módszertanáról

Empirikus kutatásunk ötletét Katie Lozier diplomamunkája adta (Ball State University 2012), aki különböző tényezők függvényében vizsgálta egyetemi hallgatók családi szokásait oly módon, hogy a diákoknak az általa leírt néhány mondatos szituációkat kellett minősíteni aszerint, hogy csalásnak vélik-e, és ha igen, milyen mértékben. Elemzése során személyes jellemzőkkel –tanulási vagy versenyzői motiváció megléte, szenzációhajhász személyiség jelenléte, internethasználat gyakorisága– próbálta magyarázni, hogy a diákok hogyan ítélnék meg bizonyos helyzeteket. Tanulmányának első olvasása után született meg az elhatározás, hogy egy ehhez hasonló kérdőív segítségével a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Karának hallgatói körében is érdemes lenne kutatásokat végezni. Maga a módszer már önmagában is érdekes, hiszen azon túl, hogy elemezhetőek ezen szituációk segítségével diákjaink csalásra vonatkozó attitűdjei és szokásai, atekintetben is információkat szolgáltat, hogy a napjainkban zajló technológiai változások mennyiben változtatják meg a családi szokásokat, ezek közül melyekre érdemes figyelnie az oktatóknak, nem mellesleg az egyetem(ek) által kidolgozott etikai kódexekbe milyen új magatartásformákat érdemes felvenni és szabályozni.

Az általunk összeállított kérdőív azonban eltér az eredeti, Lozier által használt kérdőív-től, részben más hallgatói jellemzőket is vizsgálni szerettünk volna (a hallgató neme, szakja, évfolyama, stb.), másrészt az értékelendő szituációkat is módosítanunk kellett, azaz adaptáltuk őket a magyar egyetemi oktatásban jellemző szituációkhoz. Ennek eredményeképpen kérdőívünk 10 szituációt tartalmazott, míg az eredeti kutatásban két kérdőív készült 10-10 különböző helyzetleírással. A szituációk értékelése során a diákok először arra választottak, hogy csalásnak számít-e szerintük a bemutatott tevékenység (igen és nem válaszlehetőség), s ha igen, akkor mennyire súlyos szerintük a csalás (5 fokozatú Likert-skálán megjelölve, ahol az 1 = nem komoly és az 5 = nagyon komoly).

Kérdőívünket 61 fő töltötte ki, közülük 44 nő és 17 férfi, nappali tagozaton tanul 66%-uk, levelező tagozaton 34%-uk. Alapszakos diák a válaszadók 61%-a, mesterszakos tanuló a kitöltők 34%-a, a hallgatók 5%-a nem adta meg, hogy milyen képzési szinten tanul a Karon. Kutatásunk nem tekinthető reprezentatív felmérésnek, a minta elemszáma is viszonylag alacsony, ebből kifolyólag munkánkat további kutatások kiindulópontjának tekinthetjük, mindamelllett, hogy bizonyos következtetések megfogalmazására önmagában is alkalmas.

Eredményeink bemutatása során áttekintjük az egyes szituációkat aszerint, hogy a hallgatók különböző csoportjai csalásnak ítélték-e azt, illetve ha igen, mennyire tartották súlyosnak annak mértékét. Az elemzések során átlagot, szórást számolunk a Likert-skálán adott válaszok értékét figyelembe véve, illetve a teljes mintát tekintve Pearson-féle korrelációs mutatót vizsgálunk az egyes kérdések közötti összefüggések bemutatására. A korrelációs együttható értékét Evans (1996) alapján a következők szerint értelmezhetjük:

- 0.00–0.19: nagyon gyenge
- 0.20–0.39: gyenge
- 0.40–0.59: közepes
- 0.60–0.79: erős
- 0.80–1.0: nagyon erős kapcsolat a vizsgált tényezők között.

Tekintsük át ezek után az empiria legfontosabb eredményeit.

4. Kutatási eredményeink bemutatása

Empirikus kutatásunk adatainak vizsgálata során először megmutatjuk a hallgatóknak felvázolt cselekedeteket, majd közvetlenül utánuk a kapott válaszok elemzése következik.

A hallgatók által elsőként értékelendő szituáció a következő volt:

1. Jolán online tanfolyamon spanyolul tanul, melynek keretében feleletválasztós tesztet kell kitöltenie online felületen. Úgy érzi, nem szükséges átolvasnia az egész könyvet, így a neten kezdi el keresni a válaszokat. Rájön, hogy egy másik iskola ugyanazokat a teszteket használja és nyilvánossá tették a válaszokat is. Jolán átmásolja a válaszokat és a teszten 100%-ot ér el.

Ezt a helyzetet a diákok közül mindössze 5 fő nem tartotta csalásnak, 56 fő igen, még hozzá átlagosan 3,75-ös értékkel (1,1 szórással). Ennek alapján diákjaink Jolán tettét csalásként ítélik meg, közepesnél komolyabb mértékben. Azon diákok, akik megengedőbbek voltak (nemmel válaszoltak): 3 nő és 2 férfi, mindannyian nappali tagozatos és egy kivételével alapszakos hallgatóink.

A következő szituáció beadandó házi dolgozattal kapcsolatos:

2. János holnapi angol órájára beadandó dolgot kell, hogy készítsen. A tanár azt kérte, hogy mindenki önállóan dolgozzon. Míg Jani a könyvtárban a feladatra készül, meglátja egyik osztálytársát. Együtt dolgoznak a feladaton és két hasonló, de nem azonos fogalmazást készítenek el.

A két osztálytárs közös felkészülését 36 válaszadó ítélte csalásnak, míg 25 hallgató mondta azt, hogy szerintük ez nem az. A csalás komolyságát 2,72-re értékelték (szórás 0,9). Ez a kérdés tehát az előzőnél kevésbé osztotta meg diákjainkat a cselekvés súlyosságát tekintve (kisebb szórással), de abban jobban megoszlott a véleményük, hogy ezt csalásként ítélik-e meg. A megengedőbb hallgatók (nemmel válaszolók) azonos arányban férfiak és nők, többségében nappalis, alapszakos diákok, míg a szigorúbbak között nyolcszorosa a nők száma (!).

Nézzük a következő szituációt:

3. Miklósnek filozófiából a félév végére egy beadandót kell írnia. A neten kezd anyag után keresgélni és talál is kapcsolódó weboldalakat. Szó szerinti szövegeket másol át a weboldalokról és mindezt a saját munkájaként nyújtja be.

Miklós plagizálását mindössze 6 válaszadó tudja elfogadni, 55 viszont csalásnak vélte, átlagosan 3,76 ponttal (1,3 szórás mellett). Az elfogadók között azonos arányban találjuk a férfiakat és a nőket, viszont döntően nappalis és alapszakos hallgatók. A szigorúbbak között 2,5-szeres a nők száma, nagyjából 3:2 arányban nappalis -levelezős, alap- mesterszakos hallgatók. A válaszokból levonhatjuk azt a következtetést, hogy hallgatóink többsége elítéli a plágiumot, átlagértéke azonban megítélésünk szerint lehetne magasabb is, bár valljuk meg, oktatóként valószínűleg más szemmel értékelünk. Azt is megjegyeznénk, hogy viszonylag magas a szórás értéke, ami azt jelzi, hogy hallgatóink bizonytalanok abban, hogy ez mennyire súlyos cselekedet.

Szintén más munkájával élt vissza következő szituációnk alanya is:

4. Krisztinának kommunikáció kurzusra beszédet kell írnia. Szobatársa két évvel korábban már teljesítette ezt a kurzust és felajánlja Krisztinának, hogy használja az ő régi beszédét. Krisztina szó szerint lemásolja a beszédet és másnap sajátjaként adja be.

A fenti tettet a hallgatók mindannyian csalásnak minősítették, 3,77 átlagértékkel és 1,3 szórással. A legszigorúbb értékelést (Likert-skála 5 értéke) 24 hallgató jelölte meg, ők a hallgatók kb. egyharmada.

E két utolsó szituáció esetében megállapítható, hogy a hallgatók nagyjából fele a 4 és 5 értékeket jelölte meg, azaz a plágium számukra egyértelmű volt, illetve közel azonos mértékben tartották azt (komoly) csalásnak.

Érdeemes lesz ehhez képest a következő szituáció értékelését is megnéznünk:

5. Jenő beadandót készít filozófiából. Feladata az, hogy irodalmi áttekintést adjon egy adott témakörrel. Ehhez cikkeket keres és talál is néhányat, amelyek a témában készültek. Jenő befejezi a házi dolgozatát, ami szinte teljes egészében más források alapján készül. A követelményeknek megfelelően hivatkozik a felhasznált forrásokra.

A szakszerű hivatkozást használó dolgozatot viszonylag sokan, 19 válaszadó minősítette csalásnak, még ha viszonylag alacsony 1,84-es értékkel is (a szórás viszont ehhez képest magas: 1 értékű). A hallgatók egyharmadának tehát az a véleménye, hogy Jenő ebben az esetben is csalást követett el. Véleményünk szerint ez azért lehet így, mert a leírás szerint Jenő dolgozatában szinte teljes egészében más forrásokat idézett, önálló gondolatokat, saját elemzést a szituáció nem említ, ami a szigorúbb értékrenddel rendelkező válaszadóink szemében ugyanúgy csalás, mint akár plagizálni. Hozzátennénk, hogy ezen dolgozat az oktatókat is nagy valószínűséggel megosztaná, hiszen az önálló munka a házi dolgozatok legtöbbszörénél megfogalmazódik, mint elvárás.

6. Angéla újságírói kurzusra készít beadandót, amelynek elkészítésére igen szoros határidőt kapott, ezért az interneten keresgél ötletek után. Így jut el egy olyan honlapra, amelyen megvásárolhat egy dolgozatot ebben a témában. Angéla megvásárol egy anyagot, átnézi, hogy ne legyen benne hiba, és azt a sajátjaként nyújtja be.

Angéla cselekedetét mindössze három hallgató (két férfi és egy nő) vélte megbocsáthatónak, a többiek úgy nyilatkoztak, hogy bizony csalás történt. A csalás mértékét 3,74-es

értékkel jelölték meg annak komolyságát tekintve, kicsit magasabb szórás (1,3) mellett. Az adatok jól mutatják, hogy megkérdozett diákjaink a beadandó megvásárlását egyértelműen elítélik, az viszont érdekes, hogy nem kiugróan magas értékkel, ennél mi oktatók valószínűleg sokkal szigorúbbak lennénk, feltéve, hogy felismernénk és bizonyítani tudnánk a csalást.

A következő eset értékelése érdekes lehet, különösen a közösségi portálokon megjelenő posztok miatt:

7. Kamilla egy házi feladatot készít gyermekfejlődés kurzusára, de a határidő igen szoros, néhány órája van csak hátra. Az egyik Facebook-on megismert barátja már teljesítette ezt a feladatot korábban és kipoztolta a visszakapott dolgozatot, amellyel 100%-ot ért el, mivel nagyon örült az eredménynek. Kamilla lemásolja a barátja válaszait és beadja a házi feladatot.

A facebook-ra kipoztolt dolgozathoz való másolást egy alapszakos, nappali tagozatos hallgató nőt kivéve valamennyi válaszó csalásnak vélte, mégpedig 3,45 értékkel és kicsit magas (1,4) szórással. Azaz diákjaink szerint Kamilla nyilvánvalóan csalást követett el, tettének megítélésekor azonban nem voltak vele túl szigorúak, hiszen közepes mértékű csalásként értékelték, ugyanakkor a szórás itt volt a legmagasabb, vagyis a kitöltőket megosztotta a kérdés, hogy milyen komoly is ez a csalás.

A következő szituációban alanyunk lesni fog társa dolgozathoz, nézzük, hogyan ítélik meg ezt tanulóink:

8. Jázmin ma zenetörténetből tesztet fog írni. Tanulás mellett azonban rész-munkaidőben dolgozik. Így volt ez tegnap éjjel is, sajnos nem volt lehetősége készülni. Barátnője Kinga, aki az osztálytársa is, viszont jól felkészült, érti az anyagot, és valószínűleg jól fog teljesíteni a teszten. Jázmin megpróbálja önállóan kitölteni a tesztet, de bepánikol és lemásolja Kinga néhány válaszát.

A válaszokat megleső Jázmint a hallgatók jelentős része, 55 fő ítéli el, mindössze 5 válaszó mondta azt, hogy nem történt csalás (3 férfi és két nő, többen nappalis, alapszakos diákok). Tettét azonban a többiek is viszonylag alacsony pontszámmal (2,62) értékelték negatívan (szórás értéke: 1), azaz bár elítélendőnek tartják, amit tett, mégis csak valamivel a skála középértéke alatt jelölték meg annak komolyságát.

Gyakran előfordul, hogy tanulóink a vizsgán mobiltelefont próbálnak használni, különböző úton-módon hozzájutni így a jó válaszhoz, erről szól a következő leírás is:

9. Maja politika kurzuson tanul, ahol a csoportban több mint 300 hallgató vesz részt és ő hátul ül. Maja megakad egy vizsgakérdésnél, de emlékszik rá, hogy a szobatársa, Réka néhány órával korábban írta meg a vizsgát. Maja előveszi a zsebéből a mobiltelefont, üzenetet ír Rékának, hátha ő tudja a választ.

Tanulóink közül csupán ketten voltak, akik szerint a telefonon kért segítség nem csalás (egy férfi és egy nő, mindketten nappalis, alapszakos diákjaink), a többiek azonban mind az ellenkező véleményen vannak, átlagosan 3,24 ponttal (1,1 szórás mellett) nyilatkozták azt, hogy Maja bizony a vizsgán csalni próbált. Itt is érdemes viszont észrevennünk azt, hogy nem voltak vele szemben túl szigorúak, megint alig magasabb az átlag a 3-as értéknél.

Hasonló értékelést találunk az utolsó szituáció esetében is:

10. Hermína gyakornok egy helyi politikai ügynökségen, ennek során kötelessége a munkával töltött időt pontosan, nyilvántartásban vezetni. Viszont a tényleges munkaórák alapján nem tudná teljesíteni a szakmai gyakorlatot, így magasabb óraszámot ír be a teljesítetttnél.

A fenti „pontatlan nyilvántartást” pusztán 4 hallgató (3 férfi és egy nő, mindannyian nappalis, alapszakos válaszadó) tudja elnézni Herminának, a többiek elítélik őt, bár az előzőekhez hasonlóan nem túlságosan szigorúak vele szemben: a csalás mértékére 3 átlagérték adódott (1,1 szórással).

Amennyiben az átlagértékek alapján sorrendet állítunk fel a vizsgált cselekedeteket tekintve (lásd 1. mellékletben), akkor négy helyzetet találunk, amit komolyabb csalásnak minősíthetnénk a kapott válaszok szerint (átlaguk 3,5 felett van): egy társ beszédének szó szerinti másolatát beadni sajátként (4. szituáció), a plágium (3. szituáció), a neten megtalált tesztmegoldás (1. szituáció), beadandó vásárlása a neten (6. szituáció). Közepes mértékben (átlagérték 3 és 3,5 között) érezték csalásnak diákjaink, ha valaki a facebook-ra kipoztolt jó válaszokat másolta le (7. szituáció), ha vizsga közben kért telefonon segítséget (9. szituáció), ha torzította munkaidő-nyilvántartását (10. szituáció). Ennél is elnézőbbek voltak azzal a társukkal, aki közösen dolgozott egyéni munka helyett (2. szituáció) és aki egyértelműen lesett a másik dolgozatóról (8. szituáció), ezek esetében az átlag 2,5 és 3 között volt). Az önálló gondolatok nélkül elkészített beadandót korrekt szakirodalmi hivatkozással pedig a legalacsonyabb átlagértékkel jelölték meg csalásként (5. szituáció), 2 alatti átlagérték mellett.

Az egyes kérdések közötti korrelációt is érdemes megvizsgálnunk. Ezt a teljes mintát tekintve tettük meg, és az alábbi esetekben kaptunk magas korrelációs értéket 1%-os szignifikancia szint mellett¹.

A szobatárs által felajánlott beszéd sajátként való benyújtása három másik tevékenységgel is szorosan korrelál: a plagizált (hivatkozás nélküli) beadandó ($r=0,819$) és a neten vásárolt házi dolgozat esetével ($r=0,642$), illetve a facebook-ra kipoztolt dolgozat megoldásainak lemásolásával ($r=0,813$). Szorosan együtt jár továbbá a plagizált dolgozat beadása és a facebook-ra kipoztolt eredmények átmásolása ($r=0,64$) és a vizsga közbeni segítségkérés a társ dolgozatóról való másolással ($r=0,616$).

Összefoglalva a tanulságokat elmondhatjuk, hogy a felmérésben részt vevő diákok magát a csalást, a plágiumot felismerik, hiszen, ahogyan a mellékletek 1. számú táblázata is mutatja, szinte minden szituációt a válaszadók több mint 90%-a etikátlannak tart. Ugyanakkor azok komolyságát tekintve már elnézőbbek az elkövetett etikátlan magatartásformákkal szemben: a csalás komolyságának átlagos értéke sehol sem érte el a 4-es értéket.

Kutatás közben a csalással kapcsolatban számos jelenségre lettünk figyelmesek. *Elsőként*: a szituációk adaptálása és megfogalmazása közben vettük mi magunk is észre, hogy mennyi útja-módja létezik a csalásnak, akár olyan is, amire mi oktatók nem is gondolnánk, amelyről nekünk csak sejtéseink vannak. *Másodikként*: utalnunk kell arra is, hogy ugyanazon cselekedetet egy diák és egy oktató nagy valószínűséggel másképp ítél meg, legyen szó akár arról, hogy egyáltalán csalásnak minősül-e az, akár arról, hogy mennyire komoly csalásként értékeljük. Oktatóként meglepő volt például számunkra, hogy a plágiumot a válaszadó hallgatók 10%-a nem is vélte csalásnak, annak ellenére, hogy szinte minden félév elején szóba kerülhet, mivel legalább egy tantárgyuk esetében bizonyára szükség van

¹ Valamennyi esetben Pearson-féle korrelációs együtthatót számoltunk.

beadandó készítésére. Ezen okokból kifolyólag szükségesnek tartjuk a kutatást az oktatókra kiterjesztve is elvégezni. *Harmadikként*: az eredmények bemutatása során láthattuk, hogy találhatunk különbséget akár nemenként, képzési forma és tagozat szerint is. Érdeemes lenne arra is kiterjeszteni a felmérést, hogy találunk-e különbséget azon hallgatók etikai értékítélete között, akik megismerkedtek tanulmányaik során az etika témakörével, és akik nem. *Negyedikként*: az egyes etikátlan magatartások között is lehet összefüggés, mintahogyan a korrelációk elemzése is mutatta. Mindezen tényezők bevonása következő kutatásainkba újabb lehetőséget rejt a csalással kapcsolatos jelenségek feltárásában és megértésében.

5. Zárszóként

Tanulmányunkban egyetemi hallgatók csalással kapcsolatos etikai attitűdjével kapcsolatban végeztünk elemzéseket, azonban ahogyan a szakirodalmi részben is utaltunk rá: e témakörnek a hallgatók etikai attitűdjein túlmutató kérdései is vannak.

Véleményünk szerint annak megítélése, hogy egy cselekedet etikus-e vagy sem, nagyban függ attól, hogy a társadalmi kultúra mennyire elfogadó az etikátlan viselkedéssel szemben. Sajnos hazánkról köztudott, hogy az üzleti életben is megszokott az etikátlan viselkedés, ez bizonyára hatással van arra, hogy a fiatalok hogyan vélekednek az etikátlan magatartásformákról. Nem meglepő tehát a megkérdezett diákok válaszai alapján kapott eredmény: nem ítélnék el egyértelműen etikátlan cselekedeteket, ahol pedig igen, ott is megoszlik az, hogy szerintük mennyire komoly a csalás mértéke. Éppen ezért lehet kiemelkedő szerepe az oktatásnak, amelynek célja többes: részben etikával kapcsolatos tárgyak oktatásán keresztül készíthet fel az (üzleti) életre, részben a tanári példamutatás is mérvadó, a közösségi normák kialakítása révén további nevelési hatással is bír. Külföldi empirikus kutatások is rámutattak arra, milyen fontos szerepe van a hallgatók etikai attitűdjeinek kialakításában és formálásában társaiknak. Itt említenénk meg azt a tényt is, hogy mindezek megvalósításában nem elégséges az egyetemi etikai kódexek elkészítése, sokkal fontosabb ennél a mindennapi szokások, gyakorlatok helyes kialakítása, annál is inkább, mert ezek az attitűdök már egész korai életkorban kialakulnak, egyetemista éveink alatt már nehezebben változtathatóak, formálhatóak. Így az etikus magatartással kapcsolatos attitűdök formálásában a társadalom minden tagjának felelőssége és szerepe van.

Melléklet

1. táblázat: Az egyes szituációk értékelése számokban
Table 1. Evaluation of situations

Szituáció sorszáma, rövid leírása	Azon hallgatók aránya, akik csalásnak értékelték (%)	Átlagosan milyen mértékben értékelték csalásnak (szórás)
1. Egy társ beszédének szó szerinti másolatának beadása	100	3,77 (1,3)
2. Plágium	90	3,76 (1,3)
3. Neten megtalált tesztmegoldás	92	3,75 (1,1)
4. Beadandó vásárlása a neten	95	3,74 (1,3)
5. Facebook-ról másolt eredmények benyújtása	98	3,45 (1,4)
6. Telefonos csalás vizsga közben	97	3,24 (1,1)
7. Torzított munkaidő-nyilvántartás	93	3 (1,1)
8. Közös munka egyéni munka helyett	59	2,72 (0,9)
9. Dolgoztatás közbeni lesés	90	2,62 (1)
10. Önálló gondolatok nélkül elkészített beadandó	31	1,84 (1)

(saját kutatás)

Felhasznált irodalom

- Fülöp Márta (2008): Verseny a társadalomban – verseny az iskolában, In: Benedek András–Hungler, Diána szerk. (2008): VII. Nevelésügyi Kongresszus. Az oktatás közügy. Budapest. pp. 51–74.
- Evans, James D. (1996): Straightforward statistics for the behavioral sciences. Brooks/Cole Publishing. Pacific Grove. California.
- Lozier, Katie A. (2012): Student Perceptions of Academic Dishonesty Scenarios. Honors Thesis. Ball State University. <http://cardinalscholar.bsu.edu/handle/123456789/195858>, letöltés dátuma: 2016. március 12.
- Ludlum, Marty–Moskaloinov, Sergey (2009): Identifying Russia’s Corruption Problem: A College Student Survey. Proceedings of the Academy for Studies in International Business. Vol. 9. No. 1. pp. 17–21.
- Ludlum, Marty.–Xu, Weichu.–Ramachandran, Vijay.–Teeman, Justin (2015): Maturity, Gender, Parenthood and Ethical Orientation: A Three Campus Survey. Mustang Journal of Business and Ethics. Vol. 8, pp. 67–78.
- McCabe, Donald L.–Trevino, Linda Klebe. (1996): What We Know about Cheating in College. Change. Vol. 28. No. 1. pp. 28–33.
- McCabe, Donald. L.–Bowers, Willam,. J. (1996): The relationship between student cheating and college fraternity or sorority membership. NASPA Journal. Vol. 33. No. 4. pp. 280–291.
- McCabe, Donald. L.–Trevino, Linda Klebe (1993): Academic Dishonesty: Honour Codes and Other Contextual Influences. The Journal of Higher Education. Vol. 64. No. 5. pp. 522–538.
- Orosz Gábor–Farkas Dávid (2011): Csalás a középiskolában. Magyar Pszichológiai Szemle, Vol. 66. No. 4. pp. 605–630.